

АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

**АЖАМАН І.А., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ**

Досліджено стан розвитку інноваційної діяльності в Україні, зокрема в галузі сільського господарства, питання фінансування інновацій.

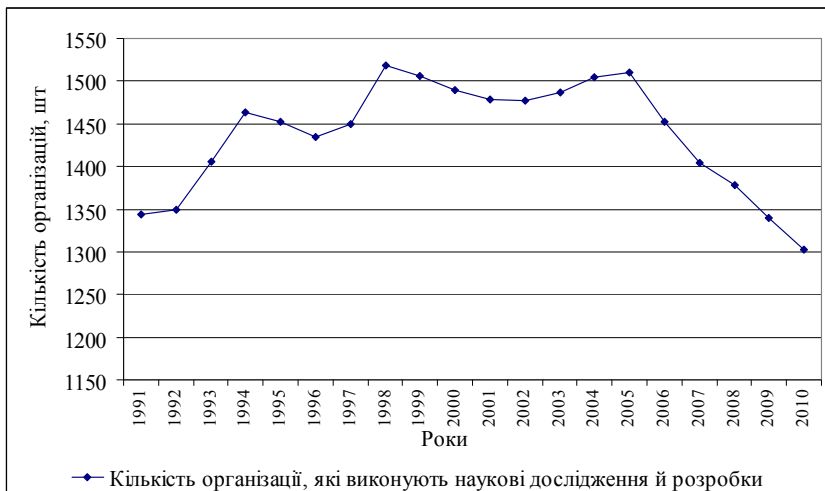
Development of innovative activity status is investigational in Ukraine, in particular in industry of agriculture, question of financing of innovations.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В сучасних умовах глобалізації інноваційний розвиток стає визначальним чинником досягнення лідируючого положення у конкурентній боротьбі. Інновації є основою підвищення ефективності агровиробництва, якості і конкурентоспроможності продукції, зниження витрат тощо. Інноваційна діяльність в АПК вимагає впровадження заходів з використання новітніх досягнень науки та техніки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інноваційної діяльності завжди привертала увагу вітчизняних та іноземних вчених. Ґрунтовні дослідження різних аспектів інноваційного розвитку здійснили у своїх працях такі вчені: зарубіжні – Дж. Сорос, А. Томпсон, Р. Фатхутдінов, Й. Шумпетер; вітчизняні – В.В. Кириченко, І.М. Міщенко, М.Т. Папута, М.В. Шурик та інші. Проблемам державного регулювання, фінансового, інформаційного забезпечення інноваційної діяльності в виробництві приділяли увагу В.В. Єрмолаєва, А.В. Шумський та ін. [2-6].

Формулювання цілей статті. Вагоме місце інноваційної діяльності в сільському господарстві визначило необхідність проведення ґрунтовних досліджень стану впровадження інновацій в галузі, що в подальшому допоможе визначити шляхи удосконалення інноваційного менеджменту в АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні виконують наукові дослідження й розробки в різних галузях народного господарства більше тисячі організацій, наукових центрів та наукових установ (рис.)

Рис. Кількість організацій, що виконують наукові дослідження й розробки в Україні [1]

Динаміка чисельності організацій, що займаються інноваційною діяльністю в Україні не є сталою та залежить від стану розвитку економіки країни. Так в 1991 – 2005 роках чисельність таких організацій коливалась, але мала загальну тенденцію до зростання – з 1310 в 1991р. до 1510 установ в 2005р. Найбільша кількість наукових установ біла зафіксована в 1998 році - 1518 організацій. В останні роки, під впливом кризових явищ в країні, чисельність таких інноваційних установ знизилась до 1303 шт. в 2010 році, що є найнижчим показником за період з 1991 року.

Розподіл організацій за регіонами показав, що найбільша їх кількість в Київській, Харківській і Дніпропетровській областях. В десятку областей з найбільшою кількістю наукових установ також входить і Одеська область, де налічується 62 організації які працюють в сфері інновацій.

Скорочення кількості наукових установ вплинуло на кількість науковців, що працюють в цьому напрямку. Зменшення чисельності працівників зайнятих інноваційною діяльністю проходить більш низькими темпами в порівнянні з зменшенням чисельності організацій. Так, якщо за 2008 – 2010 рр. кількість установ зменшилась на 5,4%, то кількість працюючих в них науковців скоротилась на 4,9%.

Позитивною є підвищення рівня кваліфікації науковців, які працюють в інноваційній сфері, що відображається в зростанні чисельності докторів наук на 7,4%. Відповідно питома вага науковців вищого рівня зросла на 12,9%.

З загальної кількості інноваційних підприємств питома вага працюючих в галузі сільського господарства станом на 2010 рік склала 12,3% або 160 організацій. За період дослідження з 2008 по 2010 роки кількість наукових і науково-технічних організацій скоротилась на 4 одиниці, що у відносному виразі відповідає 2,4%. Проте питома вага наукових організацій аграрної сфери в загальній їх кількості щорічно зростає – з 11,9% в 2008 році до 12,3% в 2010 р. Така тенденція свідчить про розвиток наукової та науково-технічної діяльності, наукових досліджень в галузі сільського господарства.

Чисельність працівників наукової сфери, що займаються інноваційними розробками пов'язана з обсягом наукових та науково-технічних робіт, що ними виконуються (табл. 1.).

В результаті аналізу статистичних даних визначено, що не зважаючи на зменшення числа організацій, які працюють в галузі інновацій та кількості науковців, вартість виконаних ними наукових та науково-технічних робіт зростає. Обсяг останніх визначається у фактичних цінах, які щороку зростають під впливом як інфляції, так і інших факторів. Тому існує певне протиріччя між показниками чисельності науковців та наукових установ і вартості виконаних ними робіт.

Аналіз структури виконаних наукових та науково-технічних робіт свідчить, що найбільша питома їх вага припадає на долю розробок, частка яких за останні 3 роки зросла з 47,9 до 51%. Розгляд динаміки за більш тривалий період виявив тенденцію до зменшення в останні 5 років ваги розробок в загальному обсязі наукових та науково-технічних робіт, величина яких в 1996 році становила 54%.

Однак, не зважаючи на зростання обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт їх питома вага в ВВП країни зменшується. Якщо в 1996 році їх частка становила 1,36% ВВП, то в 2005 році вона зменшилась до 1,09%. В 2008-2010 рр. вага наукових і науково-технічних робіт варіювала в межах 0,9-0,95% ВВП країни.

Таблиця 1

Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.

Роки	Всього, у фактичних цінах	У тому числі:								Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП
		фундаментальні дослідження	питома вага фундаментальних досліджень в загальному обсязі наукових робіт, %	прикладні дослідження	питома вага прикладних досліджень в загальному обсязі наукових робіт, %	розробки	питома вага розробок в загальному обсязі наукових робіт, %	науково-технічні послуги	питома вага науково-технічних послуг в загальному обсязі наукових робіт, %	
1996	1111,7	140,6	12,6	321,6	28,9	606,9	54,6	42,6	3,8	1,36
2005	4818,6	902,1	18,7	708,9	14,7	2406,9	50,0	800,7	16,6	1,09
2008	8538,9	1927,4	22,6	1545,7	18,1	4088,2	47,9	977,7	11,4	0,9
2009	8653,7	1916,6	22,1	1412	16,3	4215,9	48,7	1109,2	12,8	0,95
2010	9867,1	2188,4	22,2	1617,1	16,4	5037	51,0	1024,6	10,4	0,9
2010р. у % до 1996р.	887,6	1556,5	X	502,8	X	830,0	X	2405,2	X	X
2010р. у % до 2005р.	204,8	242,6	X	228,1	X	209,3	X	128,0	X	X
2010р. у % до 2008р.	115,6	113,5	X	104,6	X	123,2	X	104,8	X	X

Отже, в результаті досліджень було визначено, що в Україні за період її незалежності загальна чисельність підприємств, що працюють в інновацій сфері за останні роки зменшилась, також

скоротилась чисельність науковців в галузі. Проте обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт щороку зростає, що обумовлено ростом їх фактичних цін.

Поглиблене дослідження інноваційної діяльності в аграрній сфері, зокрема в галузі рослинництва дало можливість визначити наступне.

Станом на 2010 рік в Україні в галузі насінництва працює 14 наукових установ Української академії аграрних наук. Дані наукові установи працюють над питаннями селекції та насінництва зернових, зернобобових, технічних, овочевих та інших культур відповідно до їх напрямку. Ними створюються такі інноваційні продукти як сорти рослин сільськогосподарських культур, технології вирощування тощо.

Крім наукових установ в галузі працює 21 центр наукового забезпечення АПВ, серед них в Одеській області знаходиться Одеський інститут агропромислового виробництва (Центр наукового забезпечення АПВ Одеської області).

Для обліку сортового насіння в Україні складений Реєстр сортів рослин, до якого включені сучасні сорти вітчизняної та зарубіжної селекції, що допущені до використання.

В результаті дослідження структури сільськогосподарських культур, представлених в каталозі станом на 2010 рік встановлено, що найбільша серед них питома вага належить кормовим (33,3%) та овочевим культурам (24,5%). Підгрупа зернових і зернобобових представлена злаковими культурами, частка яких складає 6,4%, бобовими та круп'яними культурами, питома вага яких становить 2,0 та 2,8% відповідно. Узагальнюючи відмітимо, що в структурі сільськогосподарських культур на долю зернових та зернобобових культур припадає 11,2% від загальної їх чисельності.

В Одеській області, зважаючи на природно-кліматичні умови, та традиції в галузі насінництва, займаються переважно селекцією та насінництвом зернових та зернобобових культур - зокрема пшениці, ячменю, кукурудзи, гороху та технічних культур – соняшнику, сої.

Згідно законодавства в Україні інноваційна діяльність може здійснюватися за рахунок власних коштів підприємств, коштів, виділених з бюджету, інвестицій, в тому числі іноземного походження та інших джерел (таблиця 2.)

Скорочення числа організацій, що працюють в сфері інновацій пов'язана з зменшенням обсягів фінансування інноваційної діяльності. В 2008 році сума фінансових вкладень в інновації становила 11994,2 млн. грн.. В 2010 році цей показник знизився на 32,9% і становив 8045,6 млн. грн.. В структурі фінансування інноваційної діяльності провідне місце посідає джерело «власні кошти підприємств», частка якого становила в 2010 році 59,4%.

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні [1]

Показники	2008р.	2009р.	2010р.	2010р. до 2008р., %
Загальна сума витрат, млн. грн.	11994,2	7949,9	8045,5	67,1
в т.ч. за рахунок: - власних коштів	7264	5169,4	4775,2	65,7
Питома вага власних коштів в загальній сумі, %	60,6	65,0	59,4	X
- державного бюджету	336,9	127	87	25,8
Питома вага коштів державного бюджету в загальній сумі, %	2,8	1,6	1,1	X
- іноземних інвесторів	115,4	1512,9	2411,4	>21р.
Питома вага коштів іноземних інвесторів в загальній сумі, %	1,0	19,0	30,0	X
- інші джерела	4277,9	1140,6	771,9	18,0
Питома вага інших джерел фінансування в загальній сумі, %	35,7	14,3	9,6	X

Обсяг фінансування інноваційних проектів за рахунок державного бюджету щороку зменшується як в абсолютному, так і у відносному значенні. Зокрема, якщо в 2008 році державою на інноваційну діяльність було виділено 336,9 млн. грн. або 2,8% від загальної суми фінансування, то в 2010 році обсяг вкладень становив 87 млн. грн., чи 1,1%. Позитивною тенденцією в фінансуванні є зростання суми та питомої ваги іноземних інвестицій, величина яких за 3 роки зросла в 21 раз та досягла 30% загальної суми фінансування.

Висновки. Характеризуючи стан та тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні та, зокрема, в галузі сільського господарства було виявлено, що починаючи з 2006 року різко зменшується чисельність установ, що виконують наукові дослідження й розробки в Україні, відповідно зменшується і чисельність висококваліфікованих кадрів-фахівців. Дослідження динаміки обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт у фактичних цінах свідчить про стійку тенденцію до зростання, проте дана ситуація пояснюється перш за все інфляційними процесами і, не зважаючи на такий їх ріст, питома вага в ВВП країни зменшується. Тобто в Україні інноваційна діяльність не знаходить підтримки і не отримує достатнього розвитку. Зменшення уваги до інноваційної діяльності в країні та в сільському господарстві також проявляється і в питаннях фінансування – більше половини коштів на новітні розробки виділяється з власних коштів підприємств, обсяги державного асигнування за останні 3 роки зменшились в 4 рази та склали станом на 2010 рік 1,1%.

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки в країні сформувався нагальна потреба трансформації ставлення суспільства та держави до ролі та значення інноваційної діяльності.

Література.

1. Держкомстат України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Єрмолаєва В.В. Особливості та проблеми інноваційного розвитку в Україні / В.В. Єрмолаєва // Держава та регіони. – 2010. – №6. – С. 275-280.
3. Кириченко В.В. Ринкові моделі реалізації селекційних інновацій// Вісник аграрної науки. - 2008. - №8. - С. 62-64
4. Пашуга М. Інновації як фактор випереджального розвитку економіки/ М. Пашуга // Персонал. - 2006.- № 6.- С. 16-24.
5. Шумський А. В. Державне регулювання інноваційних процесів розвитку сільськогосподарського виробництва // Наука й економіка, 2010 р., № 3 (19). С. 151-155
6. Шурик М.В. Найважливіші передумови інноваційного забезпечення процесу відтворення земель в аграрному секторі карпатського макрорегіону // Фінанси України. - 2009. - № 1.